

АНАЛІЗ СУТНОСТІ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ СЬОГОДНІ ТА В ПЕРСПЕКТИВІ

©2023 ГОЛОВКО О. М., УДВОРГЕЛІ Л. І., ЧОРІЙ М. В.

УДК 069-047.44:005.332.2(045)
JEL: L82; L89; Z11

Головко О. М., Удворгелі Л. І., Чорій М. В. Аналіз сутності музейної справи сьогодні та в перспективі

Метою даного дослідження є аналіз сутності музейної справи сьогодні та в перспективі. Методи дослідження – аналіз, спостереження, порівняння й узагальнення даних діяльності установ та підприємств музейної справи, наукової літератури. Функції музеїв є складними, зважаючи на різноманітність форм їх діяльності. Ще донедавна культивувалися традиційні форми експонування, а детальну інформацію можна було отримати на екскурсії. Сьогодні ж культурно-просвітня діяльність музеїв зазнала суттєвих змін: освітня та виховна функції реалізуються в осучаснені освітніх програмах, цифрових і фактологічних матеріалах, культурно-мистецьких акціях, у співпраці з навчальними закладами; розважальна функція виявляється в активній участі особистості у творчих майстернях, клубах, вечорах відпочинку, концертах, у створенні на території музеїв комерційних структур-ресторанів, барів, торговельних кіосків. Тобто поступово музеї стають складовою індустрії розваг. З появою медіа та Інтернету роль музею в суспільстві суттєво трансформувалася. Нині основні функції поширення культури, що належали раніше музеєві, перейшли до засобів масової інформації (преси, телебачення й Інтернету). Водночас відбувається зростання ролі музею та музейних мереж у справі глобальної «трансляції» культурної спадщини. Таку «трансляційну» функцію сучасні музейні заклади світу набули з повсюдним запровадженням новітніх музейних технологій. У добу інформаційного «буму» актуальною проблемою музеїв стало прагнення утримати «планку» суспільної зацікавленості, актуальності та популярності установи серед відвідувачів. У таких реаліях трансформується сама ідея музейної експозиції як чогось непорушного та сталого в часі, з'являється простір для віртуального музею. Ще одна інновація – проведення в музеї суспільно-резонансних презентацій. Традиційними предметами презентацій для українських музеїв є випуск нового мистецького каталогу чи альбому, книги відомого вченого, нова археологічна знахідка, переданий до музею експонат тощо. Статистика останніх років, яка оперувала такими показниками, як популярність музею серед віртуальних і реальних відвідувачів, престижність музею, інформованість суспільства про існування та діяльність музею, переконливо довела: в інформаційному суспільстві успішно конкурують з іншими закладами індустрії дозвілля ті музеї, які максимально повно та широко розповсюджують інформацію про себе.

Ключові слова: музей, культурна спадщина, етнографія, нормативно-правова база, культурно-просвітня діяльність музеїв.

Бібл.: 8.

Головко Ольга Миколаївна – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанної та музейної справи, Мукачівський державний університет (вул. Ужгородська, 26, Мукачево, 89600, Україна)

E-mail: olgatgolovko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4821-1598>

Удворгелі Лариса Іванівна – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанної та музейної справи, Мукачівський державний університет (вул. Ужгородська, 26, Мукачево, 89600, Україна)

E-mail: udvorheli.l@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6596-8272>

Чорій Мирослава Василівна – старший викладач кафедри готельно-ресторанної та музейної справи, Мукачівський державний університет (вул. Ужгородська, 26, Мукачево, 89600, Україна)

E-mail: myroslavachorii@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9416-2091>

UDC 069-047.44:005.332.2(045)

JEL: L82; L89; Z11

Holovko O. M., Udvorheli L. I., Chorii M. V. Analyzing the Essence of Museum Workmanship Today and in the Future

The purpose of this study is to analyze the essence of museum workmanship today and in the future. Research methods include analysis, observation, comparison and generalization of data on the activities of museum institutions and enterprises, as well as scientific literature. The functions of museums are complex, given the variety of forms of their activities. Until recently, traditional forms of exhibiting were cultivated, and detailed information could be obtained during excursions. Today, the cultural and educational activities of museums have undergone significant changes: the educational and upbringing functions are realized by means of modernized educational programs, digital and factual materials, cultural and artistic events, in cooperation with educational institutions; the entertainment function is manifested in the active participation of individuals in creative workshops, clubs, recreation evenings, concerts, and in the creation of commercial structures on the territory of museums, such as restaurants, bars, and merch stalls. In other words, museums are gradually becoming part of the entertainment industry. With the advent of the media and the Internet, the role of the museum in society has been significantly transformed. Nowadays, the main functions of disseminating culture, which used to belong to museums, have been transferred to the mass media (press, television, and the Internet). At the same time, the role of museums and museum networks in the global «broadcasting» of cultural heritage is growing. Modern museums around the world have acquired this «broadcasting» function with the widespread introduction of the latest museum technologies. In the era of the information boom, an urgent problem for museums is the desire to maintain the bar of public interest, relevance, and popularity of the institution among visitors. In such realities, the very idea of a museum exhibition as something unshakable and stable in time is transformed, and a space for a virtual museum appears. Another innovation is holding presentations of public resonance in the museum. Traditional subjects of presentations for Ukrainian museums are the release of a new art catalog or album, a book by a famous scientist, a new archaeological find, an exhibit transferred to the museum, etc. The statistics of recent years, based on such indicators as the popularity of the museum among virtual and real visitors, the prestige of the museum, and public awareness of the museum's existence and activities, have convincingly proved that in the information society, those museums that successfully compete with other institutions of the leisure industry are those that disseminate information about themselves as fully and widely as possible.

Keywords: museum, cultural heritage, ethnography, regulatory framework, cultural and educational activities of museums.

Bibl.: 8.

Holovko Olha M. – PhD (Engineering), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Hotel, Restaurant and Museum Affairs, Mukachevo State University (26 Uzhhorodska Str., Mukachevo, 89600, Ukraine)

E-mail: olgamgolovko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4821-1598>

Udvorheli Larysa I. – PhD (Engineering), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Hotel, Restaurant and Museum Affairs, Mukachevo State University (26 Uzhhorodska Str., Mukachevo, 89600, Ukraine)

E-mail: udvorheli.l@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6596-8272>

Chorii Myroslava V. – Senior Lecturer of the Department of Hotel, Restaurant and Museum Affairs, Mukachevo State University (26 Uzhhorodska Str., Mukachevo, 89600, Ukraine)

E-mail: myroslavachorii@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9416-2091>

Хроніка життя музеїв, історія та етнографія музеїв Закарпаття відіграють особливу роль у культурно-освітній, науково-дослідній, духовній, сфері послуг Закарпаття. Складні політичні, соціально-економічні умови, воєнний стан суттєво вплинули на соціально-економічний розвиток Закарпаття загалом і діяльність у музейній справі зокрема.

Аналіз і вивчення наукових джерел і теоретичних положень засвідчує увагу науковців та працівників управління культури Закарпатської обласної державної адміністрації до особливостей діяльності музеїв. Дослідженнями процесів музейної діяльності займаються науковці багатьох сфер, серед яких є і закарпатці: В. В. Коцан, Г. В. Андял, Д. А. Коднічанський та інші.

Метою статті є визначення сутності музейної справи, нормативно-правової бази діяльності та перспектив її розвитку в Україні.

Музей – це культурно-освітній та науково-дослідний заклад, призначений для збереження та використання пам'яток природи, матеріальної та духовної культури, залучення громадян до надбань національної та світової історико-культурної спадщини [1].

Діяльність музеїв в Україні регулюється нормативно-правовою базою, до якої входять закони та підзаконні нормативно-правові акти: постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, інструкції, положення Міністерства культури України тощо.

Створення сучасного музею потребує розробки наукової концепції, яка визначається його суспільним призначенням. Соціальні функції музею випливають із самого поняття «музей». Міжнародна рада музеїв (ІСОМ) дає таке формулювання: «музей – це неприбуткова постійно діюча інституція, яка служить суспільству та його розвитку, і для цього збирає, зберігає, досліджує, популяризує та експонує матеріальну і нематеріальну спадщину людства, а також об'єкти довкілля, з метою вивчення, навчання та для естетичного задоволення» [2, с. 16].

Стаття 1 Закону України «Про музеї та музейну справу» визначає музей як «науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та

освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини» [3].

Культурна спадщина є найпотужнішою складовою формування української ідентичності поряд із мовою, територією, економічним життям і спільністю історичної долі, що може стати чинником національної консолідації, посприяти суспільному розвитку. У цьому контексті особливу роль покликані відіграти музеї шляхом здійснення своєї соціальної функції документування процесів і явищ, що відбуваються в суспільстві та природі. Функція документування передбачає цілеспрямоване відображення в музейній збірці за допомогою музейних предметів тих процесів і явищ, які музей вивчає відповідно до свого профілю та місця в музейній мережі. Музей, як соціальний продукт, є результатом цілеспрямованої, систематичної, творчої пошуково-дослідницької, збиральницької, фондової, експозиційної роботи [4].

Основи музейної діяльності закріплені в Конституції України, Законі України «Про культуру» та спеціальному Законі України «Про музеї та музейну справу». Закон було введено в дію Постановою Верховної Ради України № 250/95-ВР від 29 червня 1995 р. У Преамбулі, зокрема, зазначається, що Закон регулює суспільні відносини у сфері музейної справи, визначає правові, економічні, соціальні засади створення та діяльності музеїв України й особливості наукового формування, вивчення, обліку, зберігання, охорони та використання музейного фонду України, його правовий статус. Закон поширюється на всі види музеїв та заповідників у частині їх музеєфікації, а також обліку, зберігання та використання, охорони, консервації, реставрації музейних предметів, музейних колекцій та предметів музейного значення [3].

Уваги заслуговує Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 р. № 1805-III. Цей Закон регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини в суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь. Об'єкти культурної спадщини, які знаходяться на території

України, у межах її територіального моря та прилеглої зони, охороняються державою. Охорона об'єктів культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування [5].

Музейні заклади України в умовах задекларованого державою євроінтеграційного курсу не мають права існувати та розвиватися поза загальноєвропейським інформаційно-культурним простором. Потрібно згадати, що ще у 2002 р. Кабінет Міністрів України затвердив «Програму розвитку музейної справи на період до 2005 року», в якій наголошувалося на підтримці з боку держави у справі імплементації новітніх інформаційних технологій (НІТ) у музейний сектор нашої країни. Тоді йшлося про необхідність активного впровадження в діяльність музеїв автоматизованих інформаційних технологій, зокрема створення комп'ютерної бази даних для проведення реставраційної наукової експертизи музейних фондів. Віднедавна музеї України почали активно приєднуватися до глобальної мережі.

Функції музеїв є складними, зважаючи на різноманітність форм їх діяльності [1]. Ще донедавна культивувалися традиційні форми експонування (скляні вітрини, одноманітні відомості про автора та його твір), а детальну інформацію можна було отримати на екскурсії. Сьогодні ж культурно-просвітницька діяльність музеїв зазнала суттєвих змін: освітня та виховна функції реалізуються в осучаснених освітніх програмах, цифрових і фактологічних матеріалах, культурно-мистецьких акціях, співпраці з навчальними закладами. Розважальна функція виявляється в активній участі особистості у творчих майстернях, клубах, вечорах відпочинку, концертах, у створенні на території музеїв комерційних структур – ресторанів, барів, торговельних кіосків.

За сьогоденних умов діяльності доцільно використовувати низку понять, що розкривають сутність ефективності діяльності музеїв. За основу потрібно взяти таке поняття, як «інновація», до визначення якого науковці (як вітчизняні, так і зарубіжні) відповідно до міжнародних стандартів підходять по-різному. Поняття «інновація» такі науковці, як Г. Мінцберг, Дж. Куїнн і С. Гошал ототожнюють з подіями, що відображаються у сфері високих технологій, вони можуть існувати і у сферах низьких технологій, продуктів або послуг. Тобто поняття «інновація» є потребою для застосування в сьогоденних умовах діяльності музеїв.

З появою медіа та Інтернету роль музею в суспільстві суттєво трансформувалася. Нині основні функції поширення культури, що належали раніше музеєві, перейшли до засобів масової інформації (преси, телебачення й Інтернету).

Водночас відбувається зростання ролі музею і музейних мереж у справі глобальної «трансляції»

культурної спадщини. Таку «трансляційну» функцію сучасні музейні заклади світу набули з повсюдним запровадженням новітніх музейних технологій.

Наприкінці ХХ ст. почався так званий «музейний бум в Інтернеті». Упродовж 1970–1980-х рр. у США, Великій Британії та Франції створювалися онлайн музейні системи інформації. На початку 1980-х рр. Міжнародна рада музеїв (ICOM) заявила про необхідність широкого впровадження інноваційних технологій у діяльність музеїв. У 1990 р. у Європейському дослідницькому центрі CERN була розроблена система WWW (World Wide Web, у перекладі з англійської – «всесвітня павутина»), що сприяло виникненню величезних за обсягом інформаційних ресурсів музейного характеру, вивело музейну комунікацію на глобальний рівень.

У квітні 1995 р. на світовому ринку інформації з'явився інтернет-сайт Міжнародної ради музеїв. Протягом останніх двох десятиліть тисячі музеїв світу приєдналися до глобальної мережі, створивши свої цифрові версії. Серед них – рекламні Web-сторінки або Web-сайти, пошукові музейні каталоги, електронні брошури музеїв, віртуальні музейні колекції за автором, напрямом, жанром мистецтва та іншим. Нині активно діє єдина європейська мережа комп'ютерних зображень Museum On Line [6].

Удобу інформаційного «буму» актуальною проблемою музеїв стало прагнення утримати «планку» суспільної зацікавленості, актуальності та популярності установи серед відвідувачів. У таких реаліях трансформується сама ідея музейної експозиції як чогось непорушного та сталого в часі, з'являється місце для віртуального музею. Багато музеїв за кордоном працюють над постійним оновленням експозиції. Художники та дизайнери перебувають у невпинному творчому пошуку нових ідей, видозміни тла, сюжетно-образної символіки, засобів емоційного відображення й анімації музейних експозицій, доповнення їх новими предметами з відповідною трансформацією логіки побудови всієї композиції та маршрутно-акцентного проведення екскурсійного огляду, використанням різного роду технічних засобів [4]. Ще одна інновація – проведення в музеї суспільно-резонансних презентацій. Традиційними предметами презентацій для українських музеїв є випуск нового мистецького каталогу чи альбому, книги відомого вченого, нова археологічна знахідка, переданий до музею експонат тощо.

Розвиток музейної справи в Україні інтенсифікувався у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. У 1960–1990 рр. великого поширення набули народні музеї, які створювалися з ініціативи Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, окремих наукових установ чи науковців, ентузіастів, аматорів і працювали на громадських засадах. Створення нових музеїв – як державних, так і народних – триває

в умовах незалежності України. На початку 1986 р. в Україні налічувалося 7 924 громадських музеїв.

Найважчим і перехідним періодом для музейної справи в Закарпатті були 80–90-ті рр. ХХ ст. Проте слід зазначити, що цього часу саме в Закарпатському музеї народної архітектури і побуту, на відміну від багатьох інших музеїв, не було втрачено жодної пам'ятки народного будівництва. Принциповими в роботі наукових працівників були завдання відтворити в експозиції, в інтер'єрах музейних хат (об'єктах) традиційну спадщину, особливості етнічного розмаїття культури населення Закарпаття [7].

Як і багато інших музеїв, музеї Закарпаття постраждали під час пандемії COVID-2019: кількість відвідувачів та проведених екскурсій скоротилася в рази. Протягом 2022 р. Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького, Закарпатський обласний художній музей ім. Й. Бокшая, Закарпатський обласний музей народної архітектури та побуту та Мукачівський історичний музей разом відвідали 546 702 туристи. Порівняно з 2021 р. кількість відвідувачів зменшилася на 14%, як і кількість проведених екскурсій музеями (–21%). Про це повідомляє управління туризму та курортів Закарпатської ОДА. Загалом у минулому році чотирма найбільшими музеями Закарпаття було проведено 2 640 екскурсій.

2022 рік видався важким для всіх українців, у тому числі для музеїв. Та навіть після подій 24 лютого культурна сфера та музеї України не припинили роботу, а вже у 2023 р. співробітники музеїв готуються до повернення відвідувачів.

З початку повномасштабного вторгнення росіяни зруйнували 63 музеї та галереї. Такі дані надала прес-служба Міністерства культури та інформаційної політики в лютому 2023 р. А міністр культури Олександр Ткаченко зазначив, що станом на 1 лютого цього року пошкоджено або зруйновано понад 1 500 об'єктів культурної спадщини.

Поки росіяни продовжують нищити все на своєму шляху, українці не тільки намагаються зберегти життя, а й рятують музейні експонати, проводять концерти в укриттях, відкривають нові культурні та освітні установи тощо [8].

В Україні продовжують відкриватися заклади культури. Про те, якою є роль нових маленьких музеїв, влучно коментує директорка «Музею терору» та ініціаторка створення Музейного кризового центру Ольга Гончар. За її словами, кожен музей важливий, і немає значення, маленький він чи великий. А особливо важливі маленькі музеї, бо деколи тільки вони зберігають (якщо це музей при школі чи при заводі, при будинку культури чи створений краєзнавцями) знання про маленьку спільноту, громаду, село. Зараз немає багатьох міст, бо їх знищили. І якщо вдалося врятувати музей чи музейників, то хоча б щось врятувалося про історію цього краю. Музей завжди на часі, немає неважливих музеїв. І що їх більше, то краще.

Музеї, які відкрито після 24 лютого 2022 року: Музей української культури в селі Михайлівка на Одещині, Музей меду у Великій Писарівці на Сумщині, Музей трофеїв з поля бою у Кропивницькому, Музей-будинок Дмитра Чижевського в Олександрії на Кіровоградщині, Інтерактивний музей науки в Чернівцях, Музей науки у Львові.

Сьогодні є як ніколи доречним і актуальним все максимально документувати, передавати прийдешнім поколінням для наукової рефлексії з певною історичною дистанцією.

Статистика останніх років, яка оперувала такими показниками, як популярність музею серед віртуальних і реальних відвідувачів, престижність музею, поінформованість суспільства про існування та діяльність музею, переконливо довела: в інформаційному суспільстві успішно конкурують з іншими закладами індустрії дозвілля ті музеї, які максимально повно та широко розповсюджують інформацію про себе. Наприклад, збираючись у туристичну подорож до Європи, пересічний громадянин України має змогу зазирнути в Інтернет і переглянути турсайти із загальною інформацією про ту чи іншу країну та її музеї, наприклад про Союз національних музеїв Франції з тисячами яскравих зображень наявних у них шедеврів.

Нині майбутнє музеїв залежить від об'єднання зусиль держави та громадськості задля розвитку музейної галузі. Перспектива піднесення сучасного музею – це перетворення його на центр громадської активності.

Дослідження діяльності музеїв неможливі без виявлення, збереження, вивчення та популяризація пам'яток, ремесла, техніки, архітектури, побуту тощо. Інформація про минувшину викликає значний пізнавальний інтерес і служить вихованню й акумулюванню досягнень суспільства, визначає шляхи його розвитку.

На жаль, сьогодні мають місце помилки та перекручування, компіляція та плагіат у різних матеріалах про музеї області – як невідомих і маловідомих людей, так і тих, хто впродовж багатьох років працювали, а деякі ще й донині працюють у царині культури Закарпаття та входять до складу президії обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

Правдиве висвітлення історії є справою честі та гідності. За цих умов актуальним і основним було, є і залишиться питання підготовки кадрів у контексті вимог сьогодення. Підготовка кадрів знаходиться в центрі уваги навчальних закладів Закарпатської області та зорієнтована на: управління якістю послуг, прийняття рішень, контроль і якість обслуговування, прояв гостинності, формування позитивного враження у відвідувачів музеїв. Відвідування музеїв відпочивальниками, подорожуючими, туристами є важливою складовою для відновлення фізичних і духовних сил організму.

Відвідування музеїв Закарпаття є складовою програмою соціально-економічного розвитку, інтеграційних процесів: 1) створення в музейних закладах функціональних приміщень для організації проведення дозвілля і розваг; 2) організація послуг харчування тощо.

Найкращою формою діяльності музею була і залишається музейна екскурсія. Відповідно до сучасних уявлень «екскурсія являє собою огляд музею, визначного місця, виставки, об'єкта природи за певним маршрутом під керівництвом екскурсовода є пізнавальною, освітньою, науковою та виховною метою, а також служить для задоволення естетичних потреб під час проведення вільного часу» [2].

Термін «вільний час» з'явився у XIX ст. і розглядався з класових позицій. Це було обумовлено тим, що різні верстви населення, професійні та вікові групи мають різну кількість вільного часу. Поняття «час» увійшло в побут народів багатовікової століть тому, ним вимірюється практично будь-який процес, що відбувається в навколишньому світі. Людина не може жити в будь-якому іншому часі, крім сьогодення. Вона є завжди сучасником свого часу [1].

За визначеннями В. М. Піги, «в одних вільний час асоціюється просто з відпочинком, в інших – з аматорською працею, у третіх – з дружніми зустрічними і розвагами, у четвертих – з непрофесійно творчою діяльністю тощо». Сьогодні серед науковців, які займаються вивченням вільного часу, немає єдності в його визначенні.

Екскурсія в музеї проводиться під керівництвом екскурсовода на певну тему і за певним маршрутом, тобто вона має організований характер. Зазвичай ці відвідувачі обмежені часом. Відомості, що надаються їм під час оглядової екскурсії, носять інформативний характер.

Прямий контакт, кваліфікована подача матеріалу, а також атмосфера взаємної довіри і доброзичливості – невідмінні умови успіху та культури проведення екскурсії. Тому робота екскурсовода також тісно пов'язана із соціальними, психологічними і педагогічними процесами. Ця взаємодія і визначає специфіку методики музейної екскурсійної діяльності.

Протягом останнього періоду зміцнення позицій теорії музейної комунікації екскурсію стали розглядати як специфічний вид спілкування, предметом якого є цінність культури. Спілкування – це один із виявів соціальної взаємодії екскурсовода з екскурсійними групами. Спілкування має два види, які здебільшого реалізуються одночасно: словесне, мовне та поглядами, мімікою, жестами, штучними умовними знаками, предметами тощо. Суттєве значення в сьогоденні умовах проведення екскурсії має двомовність.

ВИСНОВКИ

Сутність і майбутнє музейної справи пов'язане з двома системами культурної практики – минулим

і сьогоденням. Для ефективного функціонування діяльності закладів та підприємств музейної справи України, інтеграційних процесів необхідною потребою є зміна застарілої нормативно-правової бази, яка з 1990-х років принципово не змінювалася, зазнаючи лише фрагментарних, несистемних правок. Застаріла система координат не сприяє розвитку критичного мислення й інших навичок, які є вкрай важливими для особистого розвитку людини та свідомого громадянина країни.

Підприємства музейної справи, які продовжують бути центрами культурного відродження нації та її самобутності, відчувають вплив інноваційних змін. Тобто формується новий підхід, коли в епіцентрі музейної діяльності вбачають не музейний предмет, а людину (музейну аудиторію), яка прийшла до музею з метою спілкування з музейними експонатами. Як уже зазначалося, при відборі музейних предметів для експонування першорядну роль відіграють відомості про їх наукову, інформативну, естетичну цінність.

Проте, крім об'єктивної цінності експонатів, при створенні наукової концепції музею важливо вивчити, як буде сприйнята інформація та які емоції вона викличе. Відповідь можна отримати через проведення психологічного дослідження, яке має бути спрямоване на підвищення ефективності комунікації.

Відвідувач сприймає експозицію як єдине ціле, тому її зміст і форма мають перебувати в єдності. Це завдання постає вже на стадії відбору предметів для експонування, коли визначаються найдоцільніші форми розміщення експонатів в окремих комплексах.

Естетичне оформлення експозиції, її кольорове, світлове та просторове вирішення, відбір і графічне оформлення текстів, застосування аудіовізуальних засобів – усе це важливо здійснювати з урахуванням даних, отриманих у результаті психологічних досліджень. Психологічні особливості людини потрібно брати до уваги і при розробленні експозиційного устаткування, наприклад вітрин, технічні характеристики яких повинні співвідноситись зі зростом, рівнем очей і полем зору відвідувача.

Сьогодні культурно-просвітницька діяльність підприємств музейної справи зазнала суттєвих змін: освітня та виховна функції реалізуються в освітніх програмах, культурно-мистецьких акціях, співпраці з навчальними закладами; розважальна функція виявляється в активній участі особистості у творчих майстернях, клубах, вечорах відпочинку, концертах, у створенні на території підприємств музейної справи комерційних структур – ресторанів, барів, торговельних кіосків. Тобто поступово музеї стають складовою індустрії розваг.

Діяльність підприємств музейної справи будуватиметься і буде будуватися на принципах їх політики та філософії, а також залежить від об'єднання зусиль дер-

жави та громадської активності. Яким має бути сучасний рівень музейної справи, її сутність у перспективі, – залежить від якісно проведених наукових досліджень, розробки науково обґрунтованих концепцій, доведення до громадськості правдивої інформації.

Сьогодні вкрай необхідне почуття великої відповідальності всього суспільства за долю пам'яток нашого народу, які знищуються в результаті російсько-української війни і зникають з нашої землі. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Організація готельного господарства : навч. посіб. / за ред. О. М. Головка. Київ : Кондор, 2012. 338 с.
2. Аартс Г. Що таке музей? // Музей: менеджмент і освітня діяльність. Львів : Літопис, 2009. С. 16–22.
3. Закон України «Про музеї та музейну справу» від 29.06.1995 р. № 249/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-вр#Text>
4. Ковальчук Є. Музей у сучасному світі: розробка наукової концепції. *Волинський музейний вісник*. 2012. Вип. 3. С. 17–22. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kovalchuk3.htm
5. Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
6. Поливода Д. В., Оніпко Т. В. Інноваційні технології в діяльності музейних закладів: закордонний та вітчизняний досвід // Збірник тез доповідей учасників Сімнадцятої науково-практичної конференції студентів закладів вищої освіти Укркоопспілки «Інноваційні процеси і їх вплив на ефективність діяльності підприємства». Ч. 3. Київ : НМЦ «Укоопсвіта», 2020. С. 107–110. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/9355/1/Поливода%2C%20Оніпко.pdf>
7. Андял Г. В. Сторінки історії музею // Закарпатському музею народної архітектури та побуту – 35 років : зб. наук. пр. 2005. Вип. 1. С. 3–8.
8. Крижня М. «Кожен музей важливий»: нові культурні інституції, що відкрилися під час війни // *Суспільне Культура*. 17.02.2023 р. URL: <https://suspijne.media/378101-kozen-muzej-vazlivij-novi-kulturni-institucii-so-vidkrilisa-pid-cas-vijni/>

REFERENCES

- Aarts, H. "Shcho take muzei?" [What Is a Museum?]. In *Muzei: menedzhment i osvithnia diialnist*, 16-22. Lviv: Litopys, 2009.
- Andial, H. V. "Storinky istorii muzeiu" [Museum History Pages]. *Zakarpatskomu muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu – 35 rokiv*, no. 1 (2005): 3-8.
- Kovalchuk, Ye. "Muzei u suchasnomu sviti: rozrobka naukovoi kontseptsii" [Museum in the Modern World: Development of a Scientific Concept]. *Volynskiy muzeinyi visnyk*, iss. 3 (2012): 17-22. https://tourlib.net/statti_ukr/kovalchuk3.htm
- Kryzhnia, M. "«Kozhen muzei vazhlyvyi»: novi kulturni instytutsii, shcho vidkrylysia pid chas viiny" ["Every Museum Matters": New Cultural Institutions Opened During the War]. *Suspilne Kultura*. February 17, 2023. <https://suspijne.media/378101-kozen-muzej-vazlivij-novi-kulturni-institucii-so-vidkrilisa-pid-cas-vijni/>
- [Legal Act of Ukraine] (1995). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-вр#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2000). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
- Orhanizatsiia hotelnoho hospodarstva* [Organization of the Hotel Industry]. Kyiv: Kondor, 2012.
- Polyvoda, D. V., and Onipko, T. V. "Innovatsiini tekhnologii v diialnosti muzeinykh zakladiv: zakordonnyi ta vitchyzniani dosvid" [Innovative Technologies in the Activities of Museum Institutions: Foreign and Domestic Experience]. *Innovatsiini protsesy i yikh vplyv na efektyvnist diialnosti pidpriemstva* (2020): 107-110. <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/9355/1/Поливода%2C%20Оніпко.pdf>